
Söderöposten

Medlemsblad för Söderöns Hembygdsförening

*Kerstin Wikfeldt, Margit Bergström, Margaretha Mattsson och Maria Skagersjö
flankerar Martin H:son Holmdahl*

Foto Åke Westman

Nr 3 2010

Innehåll:

Ordföranden har ordet,	sid 3
Geologins Dag, Sluring, bönvälling eller spicken sill	sid 4
Gökotta,	sid 5-6
Svenska Flaggans dag - Nationaldagen 2010	sid 6-7
Byvandring i Tuskö och Svartnö	sid 8-9
Långalmastigen	sid 10
Söderödagen 2010	sid 10-11
Triss i vigslar	sid 12-13
Tillförordnad sekreterare	sid 13
Barnamord i Björnäs	sid 14-15
Bygdebånd	sid 15
Söderöns Hembygdsförening	sid 16

Ur Bondepraktikan september: "Man må och bruka örter och frukt, det är icke skadligt"

Dags att betala medlemsavgiften.

Årsavgiften är 100:- Plusgiro 15 28 61-1

Glöm inte uppge namn.

Kolla på adressetiketten på sista sidan.

Står det 10 vid din adress, har Du betalat för 2010.

Söderöpostens redaktion består f.n. av:
Hans Tibell, Viveka och Åke Westman
För innehållet i artiklarna svarar respektive författare
Ansvarig utgivare är Hans Tibell

Har ni material (text eller bilder eller både och), mejla dem till westsson@comhem.se
Layout Åke Westman.

Ordföranden har ordet!

Kära medlemmar och Söderöbor!

I förra numret nr 2/2010 säger Viveka att vi ska vara observanta på Gökottan, så vi kan få se märkliga fåglar! Hon hade verkligen rätt!

Bakom molnen av grymma människoötande Tuskö-mygg fanns ett antal bevingade vänner, som är blyga och inte visar sig så ofta. Men för Söderöns Hembygds-förening gjorde dom ett generöst undantag.

På håll kunde vi skåda världens slarvigaste fågel: hafs-örnen. Närmare bekantskap undanbedes, eftersom bordskicket lämnar mycket att önska.

Inte heller vill vi umgås med den kriminellt belastade bov-finken, som emellanåt måste rymma utomlands när det kärvar till sig.

Olyckskorpen kraxar för jämnan, inte bara i tidningar och media. Den

är en god representant för sitt sorgliga släkte: olycksfåglarna.

Sedan var där en beklaglig samling. Det var den mentalt handikappade dårfinken, den stackars mobbade hackkycklingen, och vid sidan satt panelhönan och tittade på.

Nej, trevligare var det att möta den glada smilfinken och den av många uppskattade kaffegöken!

Vi kanske också så småningom kan träffa en glad lax i Täppan!

Så kan det bli när termometern skenar och marken skiftar färg från grönt till ljusbrunt och björkarna blir allt gulare.

Men allt jämnar ut sig så det kommer kanske att bli en blöt och fin svamphöst!

Hälsningar

Hans Tibell

Geologins Dag på Söderön.

För 10:e året firas Geologins Dag över hela landet. Bakom arrangemanget står bl.a. Naturhistoriska museet, Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Svensk Kärnbränslehantering AB.

Samling vid Nolsterby kapell lördag 11 september kl 10.00.

Arne Sundberg från SGU guidar oss till platser på Söderön, där gruvbrytning ägt rum.

Vi samåker i bil.

Medtag matsäck och lämpliga skor.

När vi kommer tillbaka till kapellet serveras en lättare måltid.

Välkomna!

Sluring, bönvälling eller spicken sill.

Lördagen den 30 okt samlas vi i Söderögården för att provsmaka mat, lagade efter recept från svunnen tid.

Serveringen börjar klockan 12.00.

Efter maten kanske du kan ta en koppkaffe med Söderötårta.

Har du själv några idéer och minnen av maträtter som man inte lagat längre?

Hör i så fall av dig till Viveka Westman, adresser se baksidan på denna tidning. Vi kanske kan hjälpas åt laga det.

Se även annons i Annonsbladet.

Välkomna!

Söndag morgon den 23 maj klockan 05. Gökotta. Lätt regn, 1 mm i regnmätaren. Tråkigt. Men göken hördes. Bra, då blir det gökotta!

19 förhoppningsfulla fågelskådare mötte upp klockan 06 vid Tuskö Torg. Ett lätt regn som avtog, i stället tilltog antalet mygg till det nästan outhärdliga.

Som vanligt leddes gökottan av Gunnar Emanuelsson på sitt kunniga och inspirerande sätt.

Redan vid introduktionen kunde vi lyssna till såväl törnsångare som göken.

Vi gick sedan vägen en bit bort mot Klubbudden, därefter genom skogen den gamla vägen mellan Tuskö by och Tuskö Täppa, den enda väg som fanns tidigare innan den nya vägen med bro över Täppan kom till 1946.

På grund av myggen blev stoppen i skogen inte så långa, men en och annan fågel hördes ändå.

Vid Tuskö Täppa såg vi bl.a. häger, fiskgjuse och skrak på nära håll, och en havsörn i en grantopp långt bort på andra sidan viken som misstänksamt betraktade oss.

Här fick vi också njuta av ett enormt bestånd av Adam och Eva på en tomt som sluttade ned mot vattnet.

*Gunnar visar oss bilder ur fågelboken
Foto Bengt Skagersjö*

Fikat, som för en del nästintill är lika viktigt som fågelskådandet och lyssnandet, intogs intill de gamla fina sjöbodarna vid bron, vilka fick nya vasstak för ca 15 år sedan.

Den äldsta sjöboden lär vara från sent 1700-tal!

Tidigare kunde man dra in sin båt under det utskjutande taket på sidan av sjöboden, men det måste vara länge sedan detta var möjligt.

Här kunde vi under en längre stund betrakta ett antal korsnäbbar i en talltopp. De lyste grannt i rött och gult. Forts nästa sida

Föreningens ordförande Hans Tibell passade vid Tjappan på att informera om bl.a. EU-bestämmelser för renare vatten.

Någon gång kring 2020 menar EU att vi ska ha kristallklart vatten, i alla fall nästan, i våra vikar och fjärdar. Förorenare idag är bl.a. våra kommunala reningsverk, jordbruket och alla enskilda avlopp.

Den största förbättringen skulle troligen uppnås om Ryssland, Baltikum med flera närmade sig våra svenska utsläppskrav.

Vad såg och hörde vi då mer under gökotta? Jo bl.a. ärtsångare, lövsångare, nötväcka, taltrast, ringduva m.fl. och naturligtvis talgoxe och blåmes.

När vi så småningom avslutade vandringen vi Tuskö Torg började det regna så smått igen.

Sedan tilltog regnandet, i Tuskö fick vi totalt 30 mm under resten av dagen!

Efterlängtat, men kanske lite fel dag.

Tack Gunnar för ytterligare en minnesvärd och trevlig gökotta. Tack att du så glatt och villigt ställer upp för Söderöns Hembygdsförening.

Hittills har du varit med oss vid Klyx-Jan, Yttersby/Älvsnäs, Långalma/Brudskäret, Guds Ängar/Gubbören och nu Tuskö.

Bengt Skagersjö

Svenska Flaggans dag – Nationaldagen 2010

Återigen firades Svenska Flaggans dag – Nationaldagen i ett strålande sommarväder på Söderögården.

Som vanligt i regi av Söderöns Hembygdsförening och Söderögårdens Bygdegårdsförening.

Firandet inleddes med gott fika med bröd, gratis för alla som kom i folkdräkt, i år fyra stycken.

Som vanligt spelade orkestern Al Fine först nationalsången med unison sång, sedan ett antal sprittande marschmelodier, avslutat med ”Under blågul fana”.

Orkestern bestod av klarinetter, tvärflöjter, pickolaflöjt, saxofoner, horn, dragbasun, trumpet, bastuba och trummor.

Al Fine for sedan vidare för spelningar i Öregrund och Östhammar.

Årets högtidstal hölls av professor emeritus Martin H:son Holmdahl, sedan 50 år sommarboende i Svartnö, grannby med Söderögården.

Martin gav oss inledningsvis en målande historisk beskrivning av hur vår Svenska Flaggans dag - Nationaldag vuxit fram genom åren med slutligen ett riksdagsbeslut 1983.

Från år 2005 är den 6 juni en arbetsfri dag, men å andra sidan förlorade vi annandag pingst som helgdag

I början på 60-talet kom Martin med familj till Söderön och Svartnö. Martin vistas fortfarande i sitt sommarhus.

Med Martins personliga läggning har han knutit nära vänskapsrelationer med många på Söderön och särskilt i Långalma och Svartnö.

Bland dem som Martin nämnde särskilt var Margaretha och Walter Mattsson, familjen Myllykoski i Svartnö med pappa Kurt, mamma Hanna, deras barn Axel och Linnea, Linneas barn Ingrid och Eva, samt Agda och Bror Wahlström.

Nära kontakt hade Martin också med Aina och ”Mjök-Viktor” Jansson.

Simskoleavslutningarna i Älvsnäs är också fina minnen för Martin, där han kunde introducera nya återupplivningsmetoder som mun-mot-mun-

Martin H:son Holmdahl

Foto Åke Westman

metoden och yttre hjärtmassage som han varit med om att utveckla.

Att sköta kor och att hässa ja och volma hö tillsammans med familjen Myllykoski är andra starka minnen, vilka gett Martin nära kontakt med natur, människor och kultur på Söderön.

Firandet avslutades med presentation av folkdräkterna.

Det var Kerstin Wikfeldt med Häverödräkt, Margaretha Mattsson i Moradräkt, Maria Skagersjö i Norbergdräkt och Margit Bergström i Söderögårdens unionsdräkt. Vi väntar fortfarande på den första manliga folkdräkten.

I firandet ingick också en lotteri-dragning. Martin Holmdahl hörde till en av vinnarna.

Bengt Skagersjö

Byvandring i Tuskö och Svartnö

Ska ni arrangera en tillställning och vara garanterade sol och varmt? Kolla då vilken dag hembygdsföreningen har sin årliga byvandring. Det blir garanterat sommarens hetaste dag.

I år svettades vi oss igenom en mycket välregisserad vandring från Tuskö torg via Svartnö och tillbaka.

Vi, ca 25 personer som trotsat hetan, välkomnades av Sven-Erik, Svante, Svanberg, en yngre bror till Tuskö-Tarzan och en av byäldste.

Han berättade om Tuskö, som är en sk klungby och en av de största byarna på Söderön, hur det såg ut före och efter laga skifte. Före skiftet fanns det 13 gårdar i byn men fyra flyttades då ut.

Han berättade också om sjöbodarna vid Täppan, gruvdrift på Gruvskäret och om gårdarna idag och verksamheter som bedrivits i byn under åren.

Nämnas kan också att det har funnits väderkvarnar i Tuskö, på höjden före byn.

Så gick vandringen till Högalund, som sedan 1968 ägs och bebos av Maria och Bengt Skagersjö.

Här blev vi erbjudna påfyllning av vattenflaskor medan Bengt berättade torpets historia.

Vi fortsatte mot Svartnö och stannade till vid Kristoffersbrottet.

Carl-Johan Wedin i Mälby kan dikets historia, men han hade inte tillfälle att vara med den här gången. Jag har i alla fall fått ta del av dokument som handlar om diket.

Den 14 augusti 1847 skrev bymännen från Nolsterby, Mälby, Långalma och Svartnö under en överenskommelse om att spränga och rensa Kvarndiket och Enholmssundet vid sjön Vikaren.

Detta för att sänka sjön och få mer odlingsbar mark. Tillflödet till sjön börjar vid fd affären i Långalma och utflödet, dåvarande Kvarndiket, mynnar ut vid FluttuFäholmen.

Varje hemman, 48 st, skulle ställa upp med arbetskraft, antal man beroende av hemmanets storlek.

Man skulle infinna sig kl sex på morgonen. För sen ankomst gav böter.

Efter att ha begrundat bron och det djupa diket passerade vi på vår väg mot Svartnö Vikarhågnaden.

Där bodde Henning Fredriksson fram till 1968. Under 32 år hade han många förtroendeuppdrag i kommunen, var engagerad i Blåbandsrörelsen, kyrkan och i verksamheten i bönhuset i Tuskö.

I Svartnö stannade vi till vid Mjölkviktors. Jag skrev om Viktor och Aina Jansson i Söderöposten nr 2 2004. Vi träffade de nya ägarna.

På vägen tillbaka mot Högalund passerade vi Myllykoskis lada för gamla jordbruksredskap. Som ett museum mitt i skogen.

Efter fikapaus vid Högalund fortsatte vi till den sista utposten av Svartnö. Där låg båtsmanstorpet för båtsman Loberg.

Båtsmännen var inte så väl sedda eftersom de innebar kostnader för byn och man förlade torpen ofta så långt ut som möjligt.

Gun och Rune Sjökvist Foto Bengt Skagersjö

Numera heter gården Karlsro och ägs av Rune och Gun Sjökvist. Rune är barnbarn till Loberg, som senare tog sig namnet Sjökvist.

Vid Vikarudden bor Gitten Lundbäck och Sven-Ove Lennström. Sven-Ove berättade om ställets utveckling från sent 1800-tal till nu.

Vikarudden

Foto Sven-Erik Berglund

Han berättade om Gertrud Carlsson som är född i Vikarudden och som 14-åring fick börja överta sin mammas sysslor på gården.

Hon vårdade sin mamma, en moster och mormor under många år. och framför allt system Tyra.

Gertrud fick 1959 ta emot Stockholms läns och stads hushållnings-sällskaps utmärkelse för vård av svårt sjuka anhöriga.

Nu var vi på väg mot Tuskö igen och via Karin Rehnström och Christer Mattssons ekohus, byggt i början av 1990-talet, kom vi till platsen där det gamla bönhuset låg.

I ett nybyggt hus bor Karin och Richard Roijer Björk. De visade bl.a bilder från bönhuset som brann ner 1993.

Nu var vi tillbaka där vi startade och Bengt, Christer och Robban m.fl ska ha ett stort tack för att ni fick det hela att flyta på så bra.

Viveka Westman

Långalmastigen

Vi var en liten tapper skara som med Anders Westerberg i spetsen gick Långalmastigen en varm kväll i juli.

Anders berättade som vanligt engagerat och visade på de nya informationsskyltarna som kommit upp.

Nere vid gistvallen utökades skaran med några som föredrog bil en sån här kväll.

Viveka Westman

*Fika vid gistvallen, mysig miljö en sommarkväll
Foto Åke Westman*

Söderödagen 2010

Hettan höll i sig men det var ändå många som sökte sig till Söderögården den 18 juli för att se på unga duktiga talanger, beundra de fina gamla bilarna som elegant styrde upp på planen framför bygdegården. Eller dom muskulösa traktörerna i hagen.

Lars Molin-sällskapet var på plats och hade snitslat en trevlig tipsrunda.

Vi i hembygdsföreningen hade som vanligt en liten utställning och frågesport.

Utställningen stod Bosse Bergström i Långalma för. Han hade samlat ihop gammaldags fiskeutrustning och visade nätbinding och gamla fisketillbehör.

Och vår sedvanliga frågetävling om användningsområde för gamla saker vanns den här gången av Christel Edin, Helsingén.

Det var svårt och ingen hade alla tre rätt. Däremot var det ett antal med två rätt, så det blev dragning och Christel vann.

Rätt svar:

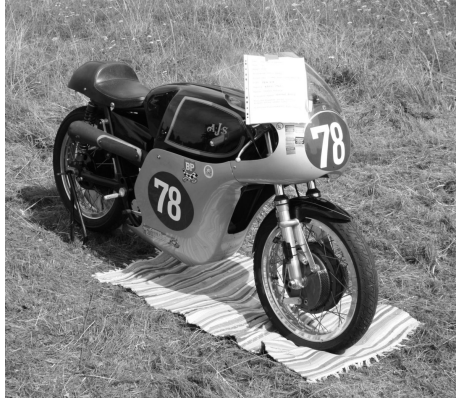
1. Segelsömmarhandske, för att kunna trä nålen igenom de tjocka tyglagren.
2. Sänke, av björk, med malmbitar från gruvorna på Sladdarön.
3. Anordning som man hängde mellan parhästar så dom inte skulle trycka sig emot varandra.

Viveka Westman

Bosse i vår monter

Foto Åke Westman

Segelsömmarhandske, sänke och anordningen mellan parhästar

Foto Åke Westman

Fin bilutställning

Foto Åke Westman

Mopeder, en gammal fin AJS, och traktorer ställdes ut.

Foto Åke Westman

Triss i vigslar

För tredje gången har det förättats en vigsel i Nolsterby kapell.

Första gången det ägde rum var på midsommaraftonen 1923. Och jag citerar referat från bröllopet i Östhammars Tidning den 29/6 1923:

Bröllop i dagarna tre

firades under midsommarhälgen i Nolsterby å Söderön, då hemmansägaren Alfred Classon sammanvigdes med fröken Hilda Olsson från samma by.

Vigseln, som förrättades av kyrkoherden Widman, ägde rum kl. 4 e.m. i Nolsterby kapell, som för tillfället var rikligt smyckat och klätt i midsommarskrud.

Efter intagna förfriskningar åkte brudparet i bil och de omkring ett och ett halvt hundratal bröllopgästerna tågade till fots till brudgummens hem, där högtidens andra del började med bröllopsmiddagen, som varade ända in på småtimmarna. Vid middagen talade kyrkoherde Widman till brudparet, och pastor Fröman särskilt till bruden, som tillhört Nolsterby ungdomsförening och från vilken han överlämnade en present, bestående av en större kristallvas med blommor.

Väderleken var i det hela vackert, så att fästligheterna kunde äga rum såväl ute som inne.

Brudparet till ära fladdrade flaggan i topp å varje stång i hela Nolsterby. Slut citat.

Fotot ur Claessons fotosamling

Marian och Göran Olsson

Foto: Studio Håkan

Den 18/8 2006 vigdes även Marian Strandvall och Göran Olsson från Långalma i kapellet.

Deras bröllopsmiddag intogs också på gångavstånd från kapellet. Nämligen i Görans släktgård i Nolsterby.

Viveka Westman

Patrik + Petra = sant!

I härligt väder på pingstaftonen gifte sig Patrik och Petra i det knökfulla Nolsterby kapell - har det någonsin varit så mycket folk där?

Sedan följde en hejdundrande fest i bygdegården i Långalma. Omkring 150 gäster åt och drack och roade sig grundligt till långt in på natten - se det var ett riktigt bröllop!

Petra och Patrik Westerberg Foto Hans Tibell

Vi alla på trakten
önskar lycka till i all framtid!

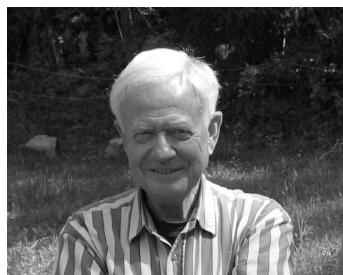
Hans Tibell

Tillförordnad sekreterare

Från och med i höst kommer Bengt Skagersjö att fram till nästa årsmöte vara sekreterare i föreningen.

Styrelsen hade svårt att tillsätta sekreterare vid konstituerandet.

Bengt som har varit engagerad i föreningsarbetet och ofta hjälper till med material till Söderöposten ställde upp som adjungerad sekreterare.

Bengt Skagersjö Foto. Viveka Westman

Maria och Bengt bor i Åkersberga men är ofta ute vid Högalund i Tuskö.

Viveka Westman

Barnamord i Björnäs

I sitt sökande efter uppgifter om vem som drunknade utanför Svartnöskär, se föregående nummer av Söderöposten, hittade Leif Sjögren en intressant artikel i Bollnäs Tidning från den 24/5 1879.

Den handlar om den ogifta pigan Anna Karin Öberg som misstänktes ha dränkt sin åttaårige son i ett dike vid landsvägen, förmodligen vid Snuggsund. Jag har försökt att läsa artikeln och tolka den gamla skrivstilen efter min förmåga.

” En mor som mördar sitt barn
8:e dennes anträffades av torparen J. Österblom i Snuggsund, Börs-tils socken, i ett vattenfylldt dike vid landsvägen, liket av en 8 års gammal gosse, son till ogifta pigan Anna Karin Öberg i Björnäs.

Modern som på misstankar häktades, förnekade till en början allt vetskaper om barnets död; men det med henne anställda förhöret bragte slutligen i dagen följande fakta:

Söndagen 4:e dennes hade pigan Öbergs moder, med samma namn, besökt dottern, varvid hon hade medfört hennes son Melker, den sedermera av daga tagne, vilken hon haft i sin vård, för att överlämna honom åt modern, emedan hennes ekonomiska ställning omöjliggjorde vidare hjälp från hennes sida.

Pigan hade sedermera jämte sonen begivit sig till Långalma för att hos en där boende hemmansägare avhandla om barnets inackordering, men måste med oförrättat ärende återvända.

Under vägen hade barnet börja gråta och bett att få återkomma till mormodern.

Detta bestämde Öberg för utförande av hennes hemska plan att taga barnet av daga.

Vid vägskilnaden till Björnäs störtade hon barnet ned i ett vattenfylldt dike, där det enligt hennes utsago, nästan ögonblickligen omkom. (Vid likbesiktningen anmärktes likväl åtskilliga blånader, som häntyda till offrets motstånd).

Efter förövat dåd, bar hon den döde in i den angränsande skogen, där liket blev kvarliggande till onsdagskvällen, då hon bar det till den plats där det anträffades, för att göra troligt att barnet av våda omkommit under hemvägen från mormodern.

Kronolänsmannen G.M. Gomér häktade påföljande dag möderskan och införpassade henne till Norrtelje kronohäkte för undergående av vidare rannsaking vid Frösåkers häradsrätt. ”

En något kortare artikel om samma mord var införd i Kalmar Tidning den 19/5 1879.

I nästa nummer av Söderöposten

ska jag skriva om rättegången, om vad som egentligen hände där vid vägen och vilken dom Anna Karin fick.

Viveka Westman

Släkter komma....

Söderöns Hembygdsförening har nu anslutit sig till **Bygdeband**.

Det är en databas för föreningar knutna till Sveriges Hembygdsförbund, där föreningar säkert och gratis kan lagra information i digital form och tillgängliggöra för allmänheten.

Inmatningen gör vi själva och det är alltså ett stort jobb vi har framför oss. Vi kommer att få mer information under hösten.

Bygdeband har avtal med Genline, varifrån man kan få uppgifter från kyrkböcker. m.m.

släkter gå....

Börstils kyrka, bilden hämtad på nätet, frosaker.se

Söderöns Hembygdsförening

Söderöns Hembygdsförening
c/o Hans Tibell
Lotsholmen
742 91 ÖSTHAMMAR
Plusgiro 15 28 61-1

Styrelse	Telefon	E-post
Hans Tibell	70055 el. 08-659 47 75	neisti-2004@telia.com
Viveka Westman	70028 el. 08-15 86 12	westsson@comhem.se
Ulla-Britt Jansson	320 31	xrizter@telia.com
Christer Mattsson	704 90	
Agnetha Eriksson	701 35	
Anders Westerberg	323 75 el. 070-222 03 81	familjenwesterberg@telia.com
Ersättare		
Robert Carlsson	703 41	
Margit Bergström	324 64	
Anna-Britt Mattsson	321 87	
Maryanne Svanesson	324 29	
Hans Gustavsson	416 46	
Karin Hörner Andersson	70072	
Bengt Skagersjö	070-51 654 52	Bengt.skagersjo@telia.com
Revisorer	321 59	
Margaretha Mattsson	702 59	
Lage Löwén		
Ersättare	701 62	
Mats Jorlin		
Valberedning	700 24	
Arne Westerberg	702 10	
Mats Frylmark	700 24	
Patrik Westerberg		
Ombud för Upplands Forminnes- och Hem- bygdsförbund		
Ulla-Britt Jansson		
Ersättare		
Viveka Westman		